

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΠΕΔΙΚΟΥ

Λογοθεραπεία είναι η επιστήμη που ασχολείται με την πρόληψη, διάγνωση, θεραπεία και αποκατάσταση όλων των διαταραχών λόγου-φωνής-ομιλίας. Οι διαταραχές λόγου-φωνής-ομιλίας-επικοινωνίας παρουσιάζονται τόσο σε παιδιά όσο και σε ενήλικες. Οι περισσότερες διαταραχές οφείλονται στις παρακάτω αιτίες:

- Νευρολογικές
- Μετατραυματικές
- Εξελικτικές
- Ανατομικές
- Ψυχολογικές/ψυχιατρικές
- Περιβαλλοντολογικές
- Μάθησης

Οι ηλικίες με τις οποίες ασχολείται ο λογοθεραπευτής είναι από 0 έως 90 χρόνων. Από 0, σε βρέφη που έχουν διαγνωστεί με σύνδρομα που χρήζουν θεραπείας έως ενήλικες με νευρολογικές παθήσεις.

Διαταραχές λόγου-φωνής-ομιλίας-επικοινωνίας μπορεί να είναι εκ γενετής ή επίκτητες και συνοψίζονται στις εξής:

- Άρθρωση ήχων ελληνικής γλώσσας
- Οργάνωση φωνολογικού συστήματος
- Κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου
- Έκφραση προφορικού και γραπτού λόγου
- Ρυθμός ομιλίας (τραυλισμός-ταχυλαλία)
- Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία, δυσορθογραφία, δυσαριθμησία)
- Διαταραχές φωνής (δυσφωνίες-αφωνίες)
- Διαταραχές επικοινωνίας (φάσμα του αυτισμού)

Ο ρόλος του λογοπεδικού/λογοπαθολόγου/λογοθεραπευτή είναι να:

- Να αξιολογήσει και να διαγνώσει το άτομο
- Να αποφασίσει για την αναγκαιότητα ή όχι της θεραπείας
- Να καθορίσει τον χρόνο/τρόπο/συχνότητα και λήξη θεραπείας
- Να σχεδιάσει την θεραπεία
- Να αξιολογεί συνεχώς την αποτελεσματικότητα της
- Να συνεργαστεί με την οικογένεια, τους συγγενείς και την επιστημονική ομάδα. Ανάλογα με τη διαταραχή, εμπλέκονται ειδικοί όπως: νευρολόγος, φυσιοθεραπευτής, εργοθεραπευτής, ΩΡΛ, παιδοψυχίατρος, ψυχίατρος, παιδίατρος, δάσκαλος, νηπιαγωγός, ειδικός παιδαγωγός, κοινωνικός λειτουργός, ορθοδοντικός, γναθοχειρουργός.
- Συλλέγοντας τις κατάλληλες πληροφορίες από το ιστορικό του ατόμου (+ από συγγενείς και ειδικούς) ο λογοπεδικός αξιολογεί τη διαταραχή μέσω παρατήρησης και ειδικών τεστ που πραγματοποιεί και οριοθετεί τις ανάγκες-δυσκολίες. Σύμφωνα με αυτές προγραμματίζει τους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους της θεραπείας.

- Ενημερώνει και καθοδηγεί τον γονέα και τους ειδικούς στην αρχή αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας.

Ανάλογα με την ηλικία και την ανάπτυξη του παιδιού, οι δυνατότητες που σχετίζονται με τον λόγο, την επικοινωνία, την ομιλία διαφέρουν.

0-6 μηνών

Αναμενόμενες ικανότητες:

- ✓ Αντιδρά στους ήχους, κοιτάζει, ή στρέφει το κεφάλι του προς την πηγή τους και διακρίνει έναν ήχο από έναν άλλο.
- ✓ Παράγει ήχους ποικίλους που δείχνουν ευχαρίστηση/δυσαρέσκεια, εμπλέκεται σε μοναχικό φωνητικό παιχνίδι.
- ✓ Κάνει βλεμματική επαφή.
- ✓ Χαμογελά.
- ✓ Φωνοποιεί όταν του μιλούν.

Τι κάνουμε:

- ✓ Μιλάμε με ζεστό και ήρεμο τρόπο.
- ✓ Τραγουδάμε και γελάμε μαζί.
- ✓ Εξηγούμε τους ήχους που ακούει.
- ✓ Ονομάζουμε οικεία άτομα και πράγματα της καθημερινής του ζωής. Σχολιάσουμε αυτά που κάνουμε, εκείνη τη στιγμή.

Πότε ανησυχούμε:

- ✓ Αν δεν αντιδρά σε ήχους-θορύβους. Να ελεγχθεί η ακοή του παιδιού.
- ✓ Αν δεν κάνει βλεμματική επαφή στην προσπάθεια του να επικοινωνήσει μαζί μας.
- ✓ Αν δε γελά ή κλαίει επίμονα και μοιάζει να μην απολαμβάνει τα χάρδια και τις αγκαλιές (όταν κλαίει).
- ✓ Αν έχει δυσκολίες στην κατάποση και έχει εκροή υγρών από τη μύτη.

6-12 μηνών

Αναμενόμενες ικανότητες:

- ✓ Καταλαβαίνει απλές οδηγίες.
- ✓ Συνδυάζει ήχους για να σχηματίσει συλλαβές και δοκιμάζει ήχους με τη γλώσσα και τα χείλη του. Λέει: “μα”, “μπα” και διπλές συλλαβές (συνήθως έως 4 διαφορετικούς ήχους, που ηχούν σαν σύμφωνα).
- ✓ Παράγει συνήθως τις πρώτες λέξεις: “μαμά”, “μπαμπά”.
- ✓ Ανταποκρίνεται όταν ακούει το όνομά του
- ✓ Επικοινωνεί μη λεκτικά.
- ✓ Ανταποκρίνεται στο “όχι” και συνήθως και σε μερικές ακόμα λέξεις ή φράσεις.
- ✓ Διατηρεί την προσοχή του για 2 λεπτά.
- ✓ Προσεγγίζει ήχους που παράγει ένα τρίτο άτομο.

Τι κάνουμε:

- ✓ Ενθαρρύνουμε κάθε είδος αμοιβαίας αλληλεπίδρασης (γέλιο, χαμόγελο, κοίταγμα, εκφράσεις προσώπου-σώματος)
- ✓ Παίζουμε με τη φωνή μας. Η μελωδία της ομιλίας, βοηθά το παιδί να καταλάβει και να χρησιμοποιήσει την γλώσσα αποτελεσματικά.
- ✓ Δεν επιτρέπουμε την τηλεόραση. Προσφέρει ελάχιστα ερεθίσματα και δεν προάγει την επικοινωνία.

Πότε ανησυχούμε:

- ✓ Αν δεν αντιδρά στους ήχους. Ελέγξτε την ακοή.
- ✓ Αν δεν κάνει ακόμα βλεμματική επαφή.
- ✓ Αν δεν παράγει καθόλου ήχους.
- ✓ Αν έχει δυσκολίες στην κατάποση και παρουσιάζει εκροή υγρών από τη μύτη.
- ✓ Αν “μπαμπάλιζε” και ξαφνικά σταμάτησε (ειδικά μετά από ωτίτιδα).

12-18 μηνών

Αναμενόμενες ικανότητες:

- ✓ Καταλαβαίνει απλές οδηγίες (με ενδείξεις)
- ✓ Ονομάζει οικεία αντικείμενα και αυξάνεται σταδιακά το λεξιλόγιο του (τουλάχιστον μια λέξη).
- ✓ Εντοπίζει οικεία αντικείμενα και εικόνες.
- ✓ Αρχίζει με δική του πρωτοβουλία ένα παιχνίδι ή μια κοινωνική ρουτίνα.
- ✓ Διαφοροποιεί ήχους που παράγει σε διαδοχές συλλαβών.
- ✓ Μιμείται μια λέξη.

Τι κάνουμε:

- ✓ Μιλώ κανονικά, χρησιμοποιώντας σωστές γραμματικά και συντακτικά προτάσεις και απλές λέξεις (αλλά όχι “μωρουδίστικα”).
- ✓ Χρησιμοποιούμε βιβλία, τραγούδια, παιχνίδια, υλικά κατάλληλα για την ηλικία του και παίζουμε με όποιο από αυτά τραβάει το ενδιαφέρον του.

Πότε ανησυχούμε:

- ✓ Αν δεν παράγει καμιά λέξη, αν σταματήσει ξαφνικά να μιλάει ή αν ο λόγος του παραμένει στάσιμος για πολύ καιρό, ή παρουσιάζει ενδείξεις ότι παλινδρομεί.
- ✓ Αν δεν καταλαβαίνει απλές οδηγίες.

18-24 μηνών

Αναμενόμενες ικανότητες:

- ✓ Καταλαβαίνει πιο σύνθετες οδηγίες (χωρίς ενδείξεις).
- ✓ Εντοπίζει εικόνες, ρήματα, μέρη του σώματος.
- ✓ Λέει το όνομα του.
- ✓ Χρησιμοποιεί προτάσεις με 2-3 λέξεις.
- ✓ Ονομάζει αντικείμενα, χρησιμοποιεί αντωνυμίες, εκφράζει άρνηση.

- ✓ Παράγει ακολουθία μονολεκτικών εκφωνήσεων.

Τι κάνουμε:

- ✓ Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιο.
- ✓ Εξηγούμε τις λέξεις που δεν καταλαβαίνει.
- ✓ Επαναλαμβάνουμε τη λέξη που δεν λέει σωστά αλλά δεν ζητάμε να την επαναλάβει κάθε φορά.

Ποτέ ανησυχούμε:

- ✓ Αν δεν κάνει προτασούλες μία-δύο λέξεων.
- ✓ Αν η ομιλία του είναι δυσκατάληπτη.
- ✓ Αν το λεξιλόγιο περιορίζεται σε δύο μόνον λέξεις π.χ. “μαμά”, “μπαμπά”.
- ✓ Αν επαναλαμβάνει συλλαβές ή λέξεις (στις προτάσεις του).
- ✓ Αν έχει δυσκολίες στη μάσηση.
- ✓ Αν σταματήσει την προσπάθεια για ομιλία/επικοινωνία.

Έως 3 ετών

Αναμενόμενες ικανότητες:

- ✓ Ονομάζει εικόνες.
- ✓ Χρησιμοποιεί προτάσεις στην αυθόρμητη ομιλία (3-4 λέξεις).
- ✓ Κάνει ερώτηση “ναι-όχι” και να απαντά σε ερωτήσεις που εισάγονται με το “τι/που”.
- ✓ Χρησιμοποιεί πληθυντικούς, ρήματα, γενική κτητική.
- ✓ Κατανοεί αρκετές αντωνυμίες, ποσοτικές έννοιες, σχέσεις μέρους/όλου, χωρικές και ποσοτικές έννοιες.
- ✓ Κατανοεί τη χρήση αντικειμένων.
- ✓ Κατανοεί δραστηριότητες σε εικόνες.
- ✓ Το φωνολογικό του σύστημα περιέχει τους «ήχους»: μ, π, μπ, τ, δ, κ, χ, γ, λ, φ.

Τι κάνουμε:

- ✓ Ενθαρύνουμε να εγκαταλείψει μπιμπερό και πιπίλα.
- ✓ Προτρέπουμε να λέει ιστορίες και βοηθάμε να ξεκαθαρίσει σκέψεις και συναισθήματα.
- ✓ Παίζουμε φανταστικά/συμβολικά παιχνίδια και «μπαίνουμε» σε ρόλους σύνθετους.

Πότε ανησυχούμε:

- ✓ Αν η ομιλία είναι δυσκατάληπτη.
- ✓ Δεν χρησιμοποιεί πληθυντικό ή/και ρήματα ή/και άρθρα ή/και επίθετα.
- ✓ Δεν σχηματίζει απλές προτάσεις.
- ✓ Αν επαναλαμβάνει συλλαβές ή λέξεις (στις προτάσεις).

Έως 4 χρονών

Αναμενόμενες ικανότητες:

Ο λόγος του πλησιάζει περισσότερο σε αυτόν των ενηλίκων (από 300 έως 1000 λέξεις και προτάσεις).

Πιο συγκεκριμένα:

- ✓ Μιλάει με προτάσεις 5-6 λέξεων.
- ✓ Περιγράφει τη χρήση ενός αντικειμένου.
- ✓ Δίνει λογικές απαντήσεις σε ερωτήματα.
- ✓ Χρησιμοποιεί αρκετές αντωνυμίες αυθόρμητα.
- ✓ Μιλάει για συμβάντα του παρόντος και για παλαιότερα.
- ✓ Ομαδοποιεί αντικείμενα.
- ✓ Κατανοεί αρνήσεις.
- ✓ Εντοπίζει χρώματα.
- ✓ Συγκρίνει αντικείμενα.
- ✓ Βγάζει συμπεράσματα.
- ✓ Δείχνει περισσότερα μέρη του σώματος του.
- ✓ Παράγει και τους ήχους: θ, δ, σ, ζ, τς, τζ.

Τι κάνουμε:

- ✓ Διαβάζουμε μαζί ιστορίες και τις διηγούμαστε ο ένας στον άλλο. Έτσι ενθαρρύνουμε μια θετική στάση ως προς την ανάγνωση και το λόγο (προφορικό και γραπτό).
- ✓ Δίνουμε το καλό παράδειγμα: διαβάζουμε βιβλία αντί να βλέπουμε τηλεόραση/οθόνη/κινητό/υπολογιστή.
- ✓ Χρησιμοποιούμε ευκαιρίες για παιχνίδι, μάθηση. Π.χ. Θέατρο, μουσεία, βόλτες, σινεμά, εκδηλώσεις, επιτραπέζια, ομαδικά παιχνίδια, δραματοποίηση παιχνιδιού.

Ποτέ ανησυχούμε:

- ✓ Αν ακόμη χρησιμοποιεί πιπίλα-μπιμπερό ή άλλες μωρουδίστικες συνήθειες
- ✓ Αν δυσκολεύεται να αρχίσει μια πρόταση ή επαναλαμβάνει συλλαβές ή λέξεις.
- ✓ Αν δεν μπορεί να αναγνωρίζει γράμματα από μουτζούρες.
- ✓ Αν δεν ξέρει πως να κρατήσει το βιβλίο.

Έως 5 ετών

Αναμενόμενες ικανότητες:

- ✓ **Κατανοεί:** χωρικές έννοιες, σύνθετες οδηγίες, περιγραφικές σύνθετες έννοιες, επιπλέον χρονικές/ποσοτικές/έννοιες, προτάσεις παθητικής φωνής.
- ✓ Λέει ιστορίες.
- ✓ **Εκφράζει:** προθέσεις, ομαλούς και ανώμαλους αορίστους. Απαντάει σε ερωτήσεις που εισάγονται με: “γιατί” σωστά, χρησιμοποιεί αντίθετα, περιγράφει ανθρώπους/αντικείμενα, ονομάζει κατηγορίες,

επαναλαμβάνει σύνθετες λέξεις, περιγράφει μια διαδικασία, δίνει ορισμούς λέξεων.

- ✓ Διηγείται: ιστορίες/παραμύθια.
- ✓ Παράγει “τσ”, “τζ” και ξεκινάει η παραγωγή του “ρ”.
- ✓ Μπορεί να αναγνωρίζει κάποια γράμματα.
- ✓ Κατανοεί ότι οι λέξεις διαβάζονται.
- ✓ Ξεκινούν οι πρώτες προσπάθειες γραφής.

Τι κάνουμε:

- ✓ Διαβάζουμε βιβλία.
- ✓ Γράφουμε και διαβάζουμε μαζί λίστες/σημειώσεις π.χ. λίστα για το σούπερ-μάρκετ
- ✓ Δεν δίνουμε γραπτές ασκήσεις.
- ✓ Μαθαίνουμε τραγουδάκια με ομοιοκαταληξία.

Πότε ανησυχούμε:

- ✓ Αν ως την ηλικία των 5 ετών δεν έχει πλούσιο λεξιλόγιο και δεν δείχνει να κατανοεί και να απαντά σωστά σε όλες τις ερωτήσεις που του απευθύνονται.
- ✓ Αν δεν μπορεί να αναγνωρίσει κάποια γράμματα.
- ✓ Αν είναι δυσκατάληπτη η ομιλία του.
- ✓ Αν τραυλίζει.

Έως 6-6,5 ετών

Αναμενόμενες ικανότητες:

Κατανοεί: Ουσιαστικά και τουλάχιστον δύο επιθετικούς προσδιορισμούς
Ουσιαστικά που δείχνουν ότι κάποιος επιτελεί μια πράξη (π.χ. γράψιμο, μελέτη)
Χρονικές και διαδοχικές έννοιες
Προσθέτει και αφαιρεί αριθμούς ως το 5

Έκφραση: Ονομάζει επιπλέον κατηγορίες
Χρησιμοποιεί επίθετα για να περιγράψει ανθρώπους και αντικείμενα
Δίνει σωστούς ορισμούς και πιο σύνθετους
Χρησιμοποιήσει συγκριτικό και υπερθετικό βαθμό
Ξαναλέει ιστορία με οπτική υποστήριξη ή και χωρίς
Κατασκευάζει ουσιαστικά από ρήματα
Χρησιμοποιεί ανώμαλους πληθυντικούς
Χρησιμοποιεί ομοιοκαταληξία
Μπορεί να κάνει τον ήχο-φώνημα λέξη π.χ. φ+ως φως
Μπορεί να σχηματίζει συλλαβές (κ+α=κα)
Αρχίζει να διαβάζει άπλες λέξεις και να μετρά τις συλλαβές τους

Πότε ανησυχούμε:

- ✓ Αν δεν προφέρει σωστά όλους τους φθόγγους της μητρικής του γλώσσας
- ✓ Αν έχει δυσκολία να βρει ονόματα αντικειμένων
- ✓ Αν δεν ξεχωρίζει «φωνήματα» μιας λέξης. Δηλαδή γ-α-τ-α=γατα
- ✓ Αρνείται ή δυσκολεύεται πολύ να διαβάσει

Λοιπές διαταραχές που ενδέχεται να συνυπάρχουν με διαταραχές λόγου/επικοινωνίας:

- ✓ Αν έχει φωνή αδύναμη ή και κατά την ομιλία βγαίνει αέρας από τη μύτη.
- ✓ Αν έχει νυχτερινή ενούρηση/εγκόπριση/εκρήξεις θυμού/κοινωνική απομόνωση
- ✓ Αν μετά από αρρώστια, σε ηλικία που έχει αναπτύξει το λόγο, διακόπτεται η εξέλιξη του.
- ✓ Αν μετά από πτώση ή ατύχημα διακόπτεται ή χειροτερεύει η εξέλιξη της ομιλίας ή του λόγου του.
- ✓ Αν παρουσιάζει προβλήματα στη φωνή όπως: παρατεταμένη/αδικαιολόγητη βραχνάδα/κούραση ή ξαφνική απώλεια φωνής (που κρατάει).
- ✓ Αν τραυλίζει .
- ✓ Αν δεν κοινωνικοποιείται εύκολα, δεν κάνει βλεμματική επαφή και η η επικοινωνία του είναι δύσκολη.

Αξίζει να τονιστεί ότι:

- ✓ Από παιδί σε παιδί, υπάρχει διακύμανση στην ηλικία που κατακτά μια δεξιότητα
- ✓ Εάν υπάρχει δυσκολία στο λόγο/φωνή/ομιλία/επικοινωνία, όσο συντομότερα το εντοπίσουμε και ζητήσουμε βοήθεια, τόσο καλύτερο. Το 60% των παιδιών με δυσκολίες στην προσχολική ηλικία (λόγου/ομιλίας και επικοινωνίας), στην ηλικία 7έως 10 ενδέχεται να παρουσιάσει δυσκολίες στην ανάγνωση και στη γραφή.